

Treårsevaluering

Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid

Treårsevaluering

Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid

Redaktør:

Ragnhild Tungesvik

Forfattere:

Linda Herfindal Lien

Ingrid Milde

ISSN 2703-9110

Utgitt: Mai/2023

Fremsidefoto: Linda Herfindal Lien

© Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse

Innhold

Introduksjon.....	3
Del I: Kunstnerisk utviklingsarbeid.....	4
1. Nasjonal forskerskolen i kunstnerisk utviklingsarbeid.....	4
1.1. Formål	5
1.2. Organisering og ansvar	5
1.3 Kostnadsfordeling og ressursbruk	5
1.4 Undervisningstilbudet	5
2. Ph.d.-graden i kunstnerisk utviklingsarbeid.....	6
2.1. Institusjoner med ph.d.-program	6
2.2. Institusjoner uten egne ph.d.-program.....	7
2.3. Antall stipendiater og gjennomstrømming	7
Del 2: Treårsevalueringen	7
3. Om evalueringen.....	7
3.1. Ekstern fagfelle og mandat.....	8
3.2. Evalueringmateriale.....	9
3.3. Evalueringsprosessen	9
4. Den eksterne fagfellens vurderinger og anbefalinger.....	10
4.1. Anbefalinger og råd.....	12
4.2. Ledelse.....	13
4.3. Administrativt støtte og koordinering av forskerskolen	13
4.4. Samarbeid mellom forskerskolen og tilknyttede utdanningsinstitusjoner...	13
4.5. Læringsutbytte.....	14
4.6. Undervisningsform og undervisningsmetoder	14
4.7. Pensum og innhold	14
4.8. Kvalitetssikring.....	15
4.9. Tverrfaglighet og utvikling av et kollegialt læringsmiljø.....	15
4.10. Internasjonal orientering og nettverk	15
Del 3: Styrets vurderinger og videreutvikling av forskerskole.....	16
5. Avslutning.....	18
Referanser og vedlegg	19

Introduksjon

Den nasjonale forskerskolen i kunstnerisk utviklingsarbeid ble etablert i 2018 som et samarbeid mellom det daværende Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku)¹, Norges musikkhøgskole, Kunst- høgskolen i Oslo, Universitetet i Bergen og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Forskerskolen er rettet mot stipendiater knyttet til program som fører fram til ph.d.-graden i kunstnerisk utviklingsarbeid. Formålet er å gi stipendiater innføring i metode, teori og etikk knyttet til kunstnerisk utviklingsarbeid, og trening i formidling av resultater fra kunstnerisk utviklingsarbeid.

Et eget styre har ansvar for det faglige innholdet og kvaliteten på opplærings-tilbudet. Styret består av representanter fra institusjonene med ph.d.-programmer og en representant fra stipendiatene.² Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) ved Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) har det økonomiske og administrative ansvaret for opplæringstilbudet.³

Styret har vedtatt at undervisningstilbudet skal kvalitetssikres gjennom faste årlige, treårige og seksårige evalueringer. Målet med evalueringene er å vurdere kvaliteten og hvorvidt forskerskolen har lyktes med å nå egen målsetning, slik som omtalt i beskrivelse av opplæringstilbudet fastsatt av styret (17.06.2019).

Evalueringene skal også resultere i råd til forbedringer. I 2022-2023 ble den første treårsevalueringen gjennomført, med professor Efva Lilja som ekstern fagfelle.

I dette notatet beskriver vi evalueringsprosessen og oppsummerer de viktigste vurderingene og anbefalingene fra den eksterne fagfellen. Vi presenterer også styrets anbefalinger når det gjelder videreutvikling av undervisningstilbudet og den nasjonale forskerskolen som helhet. Før vi oppsummerer funn fra evalueringen, gis en kort introduksjon til Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid, bakgrunnen for opprettelsen av forskerskolen og etableringen av ph.d.-graden i kunstnerisk utviklingsarbeid i 2018.

¹ 01.07.2021 ble Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) en del av det nyopprettede Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Det økonomiske og administrative ansvaret for forskerskolen ble videreført av HK-dir.

² I en overgangsfase er det også en representant fra Program for kunstnerisk utviklingsarbeid i styret i forskerskolen.

³ Frem til 01.07.2021 hadde Diku det administrative ansvaret for forskerskolen.

Del I: Kunstnerisk utviklingsarbeid

Kunstnerisk utviklingsarbeid er i Norge sidestilt med vitenskapelig forskning, og har siden 1995 vært en lovpålagt oppgave for universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren).

Stipendiatprogrammet i kunstnerisk utviklingsarbeid (heretter Stipendiatprogrammet) ble opprettet i 2003, og var Norges første utdanningsprogram i kunstnerisk utviklingsarbeid på doktorgradsnivå. Hensikten med programmet har hele tiden vært å kvalifisere kandidatene for kunstnerisk virksomhet, undervisnings- og forskningsstillinger innen høyere kunstutdanning, og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til kunstnerisk kompetanse og innsikt. Stipendiatprogrammet blir forvaltet av Program for kunstnerisk utviklingsarbeid.

I 2018 etablerte Kunnskapsdepartementet en ny doktorgrad basert på utøvende og skapende kunstfag.⁴ Ph.d.-graden bygger på Stipendiatprogrammet.

PKU hadde fra 2003 til 2018 ansvar for stipendiatenes fellesfaglige opplæringsdel bestående av seminarer og konferanser.⁵ Da ph.d.-graden og de første doktorgradsprogrammene i kunstnerisk utviklingsarbeid ved norske utdanningsinstitusjoner ble opprettet i 2018, ble den obligatoriske opplæringsdelen i Stipendiatprogrammet videreført som en nasjonal forskerskole, finansiert og administrert av PKU, men med et faglig styre fra ph.d.-institusjonene.

1. Nasjonal forskerskolen i kunstnerisk utviklingsarbeid

Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid ble formelt etablert i 2018 som et samarbeid mellom daværende Diku, Norges musikkhøgskole, Kunsthøgskolen i Oslo, Universitetet i Bergen og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Alle akkrediterte norske utdanningsinstitusjoner med studieprogram som fører fram til graden ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid, kan tiltre samarbeidsavtalen etter godkjenning av avtalepartene. I en overgangsfase deltar også stipendiater tilknyttet Program for kunstnerisk utviklingsarbeid gjennom Stipendiatprogrammet i forskerskolen.⁶

⁴ [Ny doktorgrad ph.d. i kunstnerisk-utviklingsarbeid \(regjeringen.no\)](#). Hentet 25.11.2022.

⁵ Konferansen Artistic Research Forum (ARF) arrangeres av PKU to ganger årlig, og er åpen for stipendiater og ansatte ved høyere kunstfaglige utdanningsinstitusjoner, samt andre med interesse for kunstnerisk utviklingsarbeid. Hovedspråket er engelsk. Den første konferansen ble arrangert i 2003.

⁶ I forbindelse med opprettelsen av Ph.d.-graden i kunstnerisk utviklingsarbeid i 2018 fases Stipendiatprogrammet ut, og det tas ikke lenger opp stipendiater i programmet.

1.1. Formål

Formålet med den nasjonale forskerskolen i kunstnerisk utviklingsarbeid er å gi stipendiater innføring i metode, teori og etikk knyttet til kunstnerisk utviklingsarbeid, og trening i formidling av resultater. Den fellesfaglige opplæringen skal være til støtte for det kunstneriske doktorgradsprosjektet, og bidra til faglig dybde og bredde.

1.2. Organisering og ansvar

Styret for den nasjonale forskerskolen har ansvar for det faglige innholdet og kvaliteten på opplæringstilbudet. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse organiserer opplæringstilbudet gjennom Program for kunstnerisk utviklingsarbeid.

1.3 Kostnadsfordeling og ressursbruk

HK-dir finansierer forskerskolen. Finansieringen dekker administrasjon (koordinering og praktisk gjennomføring av aktiviteter) og faglige ressurser (seminarledelse, undervisning og moderering av diskusjoner i grupper og plenum). Deltakelse i forskerskolen er gratis for stipendiatene, men kostnader til reise og opphold i forbindelse med fysiske seminarer og konferanser betales av hver enkelt.

1.4 Undervisningstilbudet

Opplæringen som tilbys gjennom forskerskolen kan inngå i et emne i doktorgradsprogrammene i kunstnerisk utviklingsarbeid, tilsvarende 20 studiepoeng. Hele utdanningen utgjør totalt 180 studiepoeng, der 150 studiepoeng er knyttet til ph.d.-prosjektet og 10 studiepoeng til fagspesifikk opplæring.

Forskerskolen tilbyr fellesfaglig opplæring som skal styrke kandidatenes eget doktorgradsarbeid, samt bidra til videreutvikling av «den norske modellen» for kunstnerisk utviklingsarbeid. I denne modellen står kunstutøvelsen i sentrum for doktorgradsarbeidet. Stipendiatene leverer et kunstnerisk resultat og en eksplisitt refleksjon til sluttbedømmelse, og det stilles ikke krav om en skriftlig avhandling. Modellen vektlegger også dialog og samarbeid på tvers av kunstdisipliner. Forskerskolen skal gi et opplæringstilbud som er relevant for hele fagbredden innenfor kunstnerisk utviklingsarbeid, og er organisert som et samlingsbasert studium. Stipendiatene er forventet å delta på fem tematiske seminarer og på fem større konferanser.

Gjennom forskerskolen skal stipendiater opparbeide seg kunnskap, ferdigheter og kompetanse i kunstnerisk utviklingsarbeid i tråd med nivå 8 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR).⁷

2. Ph.d.-graden i kunstnerisk utviklingsarbeid

I 2018 etablerte Kunnskapsdepartementet doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid. I beskrivelsen av graden heter det at kunstutøvelsen skal stå i sentrum for doktorgradsarbeidet. Videre slås det fast at kunstutøvelsen skal følges av en eksplisitt refleksjon, som ved presentasjon av prosjektet gjør det mulig for andre å ta del i den arbeidsmåten og innsikten som det kunstneriske utviklingsarbeidet genererer.⁸

Stipendiatprogrammet fases gradvis ut etter hvert som det opprettes institusjonelle doktorgradsprogrammer. Hovedansvaret for utdanning på doktorgradsnivå er dermed flyttet fra det nasjonale programmet, til institusjonene. Stipendiater ved ulike institusjoner forholder seg til lokale ph.d.-forskrifter, som bygger på Universitets- og høgskolerådets veiledende retningslinjer for graden philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid (2018).⁹

Siden 2018 har flere av de som begynte i Stipendiatprogrammet søkt om og fått godkjent overgang til et doktorgradsprogram. Kun et lite antall stipendiater er fremdeles tilknyttet Stipendiatprogrammet.

2.1. Institusjoner med ph.d.-program

Norges musikkhøgskole, Kunsthøgskolen i Oslo, Universitetet i Bergen og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet var de første som opprettet doktorgradsprogrammer i kunstnerisk utviklingsarbeid (2018). I 2022 ble ytterligere to doktorgradsprogrammer etablert: Ett ved Høgskolen i Innlandet (Den norske filmskolen)¹⁰, og et fellesprogram ved Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder. Dermed er det i dag seks ph.d.-programmer i kunstnerisk utviklingsarbeid i Norge.

⁷ [Kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring \(NOKUT\)](#). Hentet 12.12.2022.

⁸ [Ny doktorgrad – ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid](#). Hentet 25.11.2022.

⁹ [Veiledende retningslinjer for graden philosophiae doctor \(ph.d.\) i kunstnerisk utviklingsarbeid](#), godkjent av Universitets- og høgskolerådets styre 09.04.2018. Hentet 25.11.2022. NTNU har felles retningslinjer for ph.d.-grad for kunstnerisk utviklingsarbeid og vitenskapelig forskning, og skiller seg noe fra de resterende.

¹⁰ Høgskolen i Innlandet har fått en midlertidig dispensasjon fra NOKUT for mengdekravet når det gjelder antall ph.d.-kandidater.

2.2. Institusjoner uten egne ph.d.-program

Høyskoler og universiteter uten egne ph.d.-programmer har frem til 2020 kunnet ansette stipendiater gjennom det nasjonale Stipendiatprogrammet. Når programmet utvikles, må institusjonene enten etablere egne eller felles ph.d.-programmer, eller inngå samarbeid med institusjoner som tilbyr ph.d.-utdanning i kunstnerisk utviklingsarbeid. UiT – Norges arktiske universitet, Høgskolen i Østfold og OsloMet har ikke egne doktorgradsprogrammer, men har stipendiater tilknyttet forskerskolen gjennom andre institusjoners programmer eller Stipendiatprogrammet.

2.3. Antall stipendiater og gjennomstrømming

Per desember 2022 var 85 stipendiater tilknyttet forskerskolen. I tillegg har 35 stipendiater fullført forskerskolen, men foreløpig ikke fullført ph.d.-utdanningen frem til gjennomført disputas. Stipendiatene kommer fra fagfelt som visuell kunst, design, arkitektur, film, scenekunst og musikk. Til sammen har 128 kandidater fullført et ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid (39 kandidater) eller Stipendiatprogrammet (89 kandidater) i perioden 2007–2022.

Del 2: Treårsevalueringen

3. Om evalueringen

I forskerskolens beskrivelse av opplæringstilbudet, fastsatt av styret, heter det at undervisningstilbudet skal kvalitetssikres gjennom faste evalueringer:

Årlig gjennom:

- evaluering blant deltakere etter aktiviteter
- evaluering blant kandidater som har fullført forskerskolen
- erfaringsutveksling og drøftinger under dialogmøte med institusjonene

Hvert tredje år gjennom:

- en utvidet evaluering som også inkluderer veiledere og relevante representanter fra deltakende institusjoner
- evaluering fra kandidater som har disputert siste tre år

Hvert sjette år gjennom:

- en mer omfattende evaluering som inkluderer eksterne fagfeller

Hvordan de tre ulike typene evalueringer skal gjennomføres er beskrevet i et eget notat, vedtatt av styret for forskerskolen.¹¹ Evalueringen gjennomført i 2022 er den første treårsevalueringen siden opprettelsen i 2018.

3.1. Ekstern fagfelle og mandat

En uavhengig fagfelle, professor Efva Lilja, ble i 2022 invitert til å bidra med et eksternt perspektiv i treårsevalueringen. Fagfellen er valgt på bakgrunn av følgende kriterier:

- professorkompetanse på grunnlag av kunstneriske kvalifikasjoner
- ikke vært ansatt ved noen av de deltakende institusjonene
- kjennskap til kunstnerisk utviklingsarbeid i Norge og internasjonalt
- erfaring med aktiviteter i regi av forskerskolen (seminarer eller konferanser)
- skandinavisktalende
- bred tilnærming til kunstnerisk utviklingsarbeid / innsikt i flere fagområder

Målet med evalueringene er å vurdere kvaliteten og hvorvidt forskerskolen har lykkes med å nå egen målsetning. Den eksterne fagfellen er også bedt om å gi råd om forbedringer. For tre- og seksårsevalueringen er det også et mål å bidra til økt kunnskap og deling av erfaringer og god praksis knyttet til forskerskoler i kunstnerisk utviklingsarbeid.

Efva Lilja er en svensk kunstner, koreograf og forsker. Hun er professor i koreografi, og var også rektor ved dans- og sirkushøgskolen (DOCH) i Sverige i perioden 2006–2013. Lilja har vært en pådriver for utviklingen av kunstnerisk forskning i europeisk kontekst siden midten av 1990-tallet, og har utgitt en rekke bøker og artikler, samt holder forelesninger internasjonalt. Som kunstner har Lilja mottatt flere priser. Noen av hennes mest kjente arbeider er produsert for kunst- institusjoner som Centre Georges Pompidou i Paris, Stockholm Museum of Modern Art og Guggenheim Museum Bilbao. Lilja har hatt tillitsverv blant annet i Society for Artistic Research¹², ELIA – European League of Institutes in the Arts¹³ og Europa-kommisjonens prosjekt *A New Narrative for Europe*¹⁴. Lilja har vært med på å utvikle, samt vært styremedlem i, den daværende svenske nasjonale kunstfaglige forskerskolen, vært sakkyndig innen kunstnerisk utviklingsarbeid for den svenske regjeringen, vært medlem i komiteen for kunstnerisk utviklingsarbeid i Danmark og vært både veileder og styremedlem i det norske Stipendiatprogrammet.

¹¹ Beskrivelse av årlige, treårige og seksårige evalueringer av Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid, vedtatt i forskerskolestyret 25.01.2022, sak 3/22.

¹² <https://societyforartisticresearch.org>

¹³ [ELIA – European League of Institutes in the Arts](https://www.elia.eu)

¹⁴ [Europakommisjonens prosjekt *A New Narrative for Europe*](https://ec.europa.eu/culture/en/programmes-and-projects/a-new-narrative-for-europe). Hentet 12.12.2022.

3.2. Evalueringsmateriale

Treårsvalueringen har tatt utgangspunkt i:

- 1) Skriftlig materiale:
 - a) Beskrivelse av forskerskolens undervisningstilbud, fastsatt av styret 17.06.2019.
 - b) Kursplan for 2021/2022.
 - c) Interne evalueringsrapporter for de tre siste studieårene. Dette er sammendrag av evalueringer som gjennomføres etter hvert seminar og hver konferanse, og som årlig behandles i styret og deles med institusjonene.
 - d) Kandidatundersøkelsen rettet mot de som har fullført Stipendiatprogrammet eller et ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid. Undersøkelsen ble gjennomført av ideas2evidence studieåret 2021-2022 på oppdrag fra HK-dir. Det er første gang en slik kandidatundersøkelse er gjennomført.
 - e) Egenvurdering basert på forhåndsdefinerte spørsmål:
 - fra styret
 - fra administrasjonen
 - f) Deltakende institusjoners vurdering av undervisningstilbudet og deres utbytte av forskerskolen. Følgende leverte bidrag:
 - Kunsthøgskolen i Oslo
 - Norges musikkhøgskole
 - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
 - Universitetet i Bergen
 - UiT - Norges arktiske universitet
 - Høgskolen i Innlandet
- 2) Intervjuer med ressursgrupper: For å supplere det skriftlige materialet, ble det organisert fem møter mellom fagfellen og grupper bestående av personer med ulike relasjoner til forskerskolen:
 - a) Veiledere, forskningskoordinatorer og forskningsledere.
 - b) Seminarledere/moderatorer.
 - c) Stipendiater:
 - som er aktive i forskerskolen
 - som nylig er uteksaminerte
 - d) Styret, representert ved leder og nestleder.

3.3. Evalueringsprosessen

Evalueringen ble igangsatt våren 2022, med oppstartsmøte mellom fagfellen og

forskerskolens administrasjon. Det er i løpet av evalueringsprosessen avholdt tre møter mellom fagfellen og HK-dir.

Fagfellen fikk tilgang til skriftlig dokumentasjon og egnevalueringer fra ulike interessentgrupper, og det ble organisert fire møter mellom fagfellen og ulike ressursgrupper, samt et oppfølgende møte mellom fagfellen og styret, representert ved styreleder og nestleder.

Tre av møtene fant sted i Stavanger i forbindelse med konferansen Artistic Research Autumn Forum 2022. Hvert møte hadde en tidsramme på 75 minutter, og ble organisert av administrasjonen. Møtene ble gjennomført som uformelle gruppeintervjuer, uten administrasjonen eller styret til stede. Hvert møte hadde fra tre til seks deltakere fra ulike institusjoner som er tilknyttet forskerskolen. Deltakerne ble informert om at de ville bli anonymisert i den ferdige rapporten, og at utsagn ikke vil knyttes til enkeltpersoner eller institusjoner. Intervjuene foregikk på engelsk eller skandinavisk:

- 25.10.2022: Møte mellom fagfellen og veiledere, forskningskoordinatorer og forskningsledere (6 deltakere)
- 25.10.2022: Møte mellom fagfellen og seminarledere/moderatorer (3 deltakere)
- 26.10.2022: Møte mellom fagfellen og stipendiater som er aktive i forskerskolen (5 deltakere)

To møter var digitale, og hadde en tidsramme på 45-60 minutter:

- 01.11.2022: Stipendiater som nylig er uteksaminerte og har bestått enten et ph.d.-program eller Stipendiatprogrammet (4 deltakere)
- 08.12.2022: Forskerskolestyret representert ved leder og nestleder (2 deltakere)

Til sammen har 20 personer fra 8 institusjoner deltatt i samtalen. Det ble vektlagt bredde når det gjelder fagområder, kjønn og nasjonalitet. Institusjonene ble invitert til å foreslå aktuelle kandidater. Vi fikk inn ett forslag, og dette ble tatt hensyn til.

4. Den eksterne fagfellens vurderinger og anbefalinger

Basert på gjennomgang av de skriftlige materialet og samtalen med ressursgruppene, utviklet den eksterne fagfellen et notat. Fagfellens vurderinger og anbefalinger oppsummeres her, og notatet følger i sin helhet som vedlegg.

Teksten er oversatt fra svensk til norsk av administrasjonen i forskerskolen, i samarbeid med forfatter.

Fagfellen konkluderer med at forskerskolen i hovedsak er en velfungerende organisasjon, med en langsiktig tilnærming og en kritisk holdning til arbeidet, noe som er en forutsetning for kontinuerlig utvikling. Kandidatundersøkelsen viser at de som er ferdigutdannet, opplever at ph.d.-utdanningen har gitt gode forutsetninger for å utvikle seg i kunstneryrket, og mange bruker utdannelsen til å undervise eller forske ved utdanningsinstitusjoner.¹⁵ Dette bidrar til utviklingen av kunstfaglig utdanning nasjonalt og internasjonalt.

Fagfellen opplever at kommunikasjonen internt i forskerskolen er velfungerende, men at det er store utfordringer knyttet til kommunikasjonen mellom forskerskolen og institusjonene. Dette vurderer hun som en stor svakhet.

Overgangen fra det nasjonale Stipendiatprogrammet, til flere desentraliserte doktorgradsprogrammer, medfører at stipendiater og veiledere forholder seg til ulike reglementer og prosedyrer. Gjennom intervjuene kommer det frem at enkelte ansatte og stipendiater opplever at det ved noen institusjoner er manglende tillit til den kunstneriske forskningsprosessen, og at det er forventninger til utforming av teori i samsvar med praksis i for eksempel humaniora.

Fagfellen fremhever viktigheten av å videreføre arven fra det som har blitt omtalt som «den norske modellen» når det gjelder kunstnerisk utviklingsarbeid. I Norge stilles det ikke krav om en skriftlig avhandling, og alle stipendiater møtes gjennom tverrfaglige seminarer og konferanser. Norge var tidlig ute med å etablere en prøveordning med et stipendiatprogram på ph.d.-nivå, der kunstutøvelsen står sentralt både når det gjelder forskningsmetoder og resultat. «Den norske modellen» ble, ifølge fagfellen, tidlig et begrep innen den mangfoldige arenaen for kunstnerisk utviklingsarbeid. Modellen er videreutviklet gjennom etableringen av ph.d.-graden og den nasjonale forskerskolen. Ved etableringen av ph.d.-graden tilnærmer man seg den akademiske tradisjonen. Samtidig videreføres radikalitet og åpenhet gjennom at sluttresultatet er et kunstnerisk resultat og en eksplisitt refleksjon, og at det ikke kreves levering av en skriftlig avhandling. Fagfellen mener «den norske modellen» nå kan være viktigere enn noensinne, da den utfordrer en konvensjonell akademisk tradisjon og tendensen som internasjonalt viser en konformisme og tilbakegang i den kunstneriske forskningens posisjon.

Noe som også skiller Norge fra en del andre land, er at stipendiatstillinger er lønnet, og at rekrutteringen skjer internasjonalt. Fagfellen understreker at dette er

¹⁵ [Kandidatundersøkelse En døråpner innen kunstfeltet \(hkdir.no\)](#)

viktig. Hun mener forskerskolen er i posisjon til å bli en enda tydeligere aktør i utviklingen av kunstnerisk utviklingsarbeid, både nasjonalt og internasjonalt.

De tre første årene av forskerskolens drift har i stor grad vært preget av den globale koronapandemien, noe som periodevis har medført at tilbudet har vært heldigitalt. I etterkant av pandemien har seminarer og konferanser vekselvis vært gjennomført digitalt og fysisk. Basert på gruppeintervjuene konkluderer fagfellen med at forskerskolen har håndtert situasjonen godt og klart å oppfylle det nasjonale oppdraget, til tross for restriksjoner.

Noe av problemstillingene som evalueringen fanger opp, er knyttet til forhold som de tilknyttede høyskolene eller universitetene har ansvar for. Dette gjelder for eksempel ønske som kommer frem i intervjuer om en fireårig, fremfor treårig, ansettelsesperiode for alle stipendiater.

Gjennom intervjuene kommer det også frem at ansvarsfordeling og roller kan være uklare, og at det ikke alltid er tydelig hva som er formålet med og mandatet til forskerskolen. Institusjonene har arbeidsgiveransvar for stipendiatene og ansvar for at stipendiatene får faglig veiledning, mens forskerskolen plikter å tilby opplæring i teori, metode og etikk av et omfang på 20 studiepoeng. Opplæringen skal være relevant for alle stipendiater, uavhengig av institusjon eller fagområde. I tillegg er forskerskolen pålagt av Kunnskapsdepartementet å tilby en årlig veiledersamling.

Evalueringen viser at stipendiatene opplever til dels store forskjeller når det gjelder hvor god administrativ og faglig støtte de har ved egen institusjon, og hvor godt integrerte de er i lokale forskningsmiljøer. Fagfellen råder forskerskolen til å arbeide for økt likebehandling. Selv om variasjon i administrativ og faglig støtte og manglende integrering kan sies å være problemer utdanningsinstitusjonene må løse selv, påvirker disse forholdene stipendiatenes mulighet til å nyttiggjøre seg doktorgradsutdanningen og utvikle prosjektene sine. Hun mener problemene derfor bør adresseres gjennom dialog, og ved å avklare hvilke krav som bør stilles til utdanningsinstitusjoner tilknyttet forskerskolen.

4.1. Anbefalinger og råd

Basert på gjennomgang av det skriftlige materialet og de gjennomførte gruppeintervjuene, samt møter med styret og administrasjonen, gir den eksterne fagfellen følgende anbefalinger og råd til videreutvikling av forskerskolen og undervisningstilbudet. Forskerskolen bør:

- utarbeide en strategisk plan for utviklingen av virksomheten
- opprette en internasjonal rådgivende gruppe, slik som foreslått av styret

- gjennomgå rutiner og temaer for dialog med tilknyttede utdanningsinstitusjoner
- kartlegge og synliggjøre hvordan ulike ansettelsesforhold påvirker deltakernes nytte av forskerskolen, og arbeide for en bedre likebehandling når det gjelder stipendiatenes ansettelsesforhold
- legge til elementer og samlinger i kursplanen om dokumentasjon og kreativ skrivning, samt utvikle litteratur- og medielisten
- gjennomgå terminologi/ordforråd, og se på muligheten for fagområde-spesifikk kontekstualisering
- belyse utfordringer rundt gradstittelen
- videreutvikle veiledersamlingene, og eventuelt bidra til at den generelle veilederopplæringen utvikles videre, slik at stipendiatene i større grad får lik tilgang til kvalifisert veiledning
- arbeide for gjennomføring av *Vienna Declaration on Artistic Research*
- i dialog med Program for kunstnerisk utviklingsarbeid drøfte muligheten for å ytterligere utvikle virksomheten som en nasjonal plattform for kunstnerisk forskning

4.2. Ledelse

Basert på styrets egevaluering, Kandidatundersøkelsen og intervjuer, konkluderer fagfellen med at forskerskolen har tilgang til meritterte og godt kvalifiserte kandidater, veiledere, seminarledere og annet personale. I intervjuer kommer det frem stor tillit til forskerskolen, men også en forventning om at forskerskolen utvikler seg og tar større ansvar for kunstnerisk forskning generelt. Når det gjelder rolleavklaringer og ansvarsfordeling mellom forskerskolen og tilknyttede utdanningsinstitusjoner, opplever fagfellen store svakheter, og at dette er et viktig område å forbedre.

4.3. Administrativt støtte og koordinering av forskerskolen

Flertallet av de som er intervjuet, mener at forskerskolens administrasjon, planlegging og koordinering fungerer godt. Dokumentasjon og evalueringer viser at driftsplanleggingen er god, men at det kan være mangler knyttet til gjennomføring av utviklingsforslag. Det pekes på at manglene kan ha sammenheng med utfordringer knyttet til kommunikasjonen mellom administrasjonen for forskerskolen og de tilknyttede institusjonene.

4.4. Samarbeid mellom forskerskolen og tilknyttede utdanningsinstitusjoner

Forskerskolen påvirkes av at det er forskjeller når det gjelder stipendiatenes arbeidsforhold og -lengde. Det er også til dels store forskjeller når det gjelder hvilken veiledning og organisatorisk og administrativ støtte stipendiatene ved ulike

institusjoner får. Disse forskjellene problematiseres gjennom intervjuene. Fagfellen mener ulikhetene påvirker stipendiatenes mulighet til å oppnå potensialet i eget ph.d.-prosjekt. Dette er utfordringer forskerskolen ikke kan løse, men som forskerskolen kan være med å belyse og tilrettelegge for dialog rundt overfor institusjonene.

4.5. Læringsutbytte

Fagfellen konkluderer med forskerskolen tilbyr aktiviteter og har på plass rutiner og prosesser som gir stipendiatene gode forutsetninger for å oppnå det fastsatte læringsutbyttet. Hun trekker også frem at styrets egnevaluering viser innsikt i både styrker og svakheter i utdanningen, og at evalueringen har konstruktive refleksjoner og forslag til forbedring. Selv om fagfellen konkluderer med at forskerskolen oppfyller de fastsatte læringsmålene, ser hun det som en mangel at stipendiatenes individuelle kunstneriske utvikling ikke er del av læringsutbyttet. Fagfellen foreslår å gi større spillerom til stipendiatenes konkrete kunstneriske prosjekter og faglige utvikling, gjennom en bedre integrering av stipendiatenes kunstneriske praksiser i seminarene.

4.6. Undervisningsform og undervisningsmetoder

Forskerskolens undervisningsform er basert på en dialogisk pedagogikk med lange tradisjoner innen kunsten. Det jobbes aktivt med utviklingen av denne pedagogikken, der den kontinuerlige samtalen står sentralt, sammen med fokus på refleksjon, og evne til tverrfaglig kommunikasjon og samarbeid.

Gjennom intervjuene fremkommer det noe kritikk fra stipendiater som opplever at de mangler mulighet til å påvirke innhold og utforming av kurselementer og seminarer. En del er også kritiske til at stipendiatenes presentasjoner på seminarene i for stor grad foregår i samtale- eller forelesningsform, og i for liten grad gjennom den kunstneriske praksisen.

4.7. Pensum og innhold

Fagfellen opplever pensum som svært relevant, både når det gjelder innhold og plassering tidsmessig i utdanningsløpet. Pensum omhandler stoff som er av betydning for stipendiatenes forståelse av idé, prosjektutvikling, metodiske problemstillinger, ansvars- og etikkspørsmål og presentasjonsformater. Fagfellen savner imidlertid at fagområdespesifikk kontekstualisering vies oppmerksomhet i pensum, slik at stipendiaten kan plassere egen forskning i relasjon til utviklingen av det respektive kunstområdet.

Under intervjuer kommer det frem konkrete ønsker om å inkludere kurs i konseptuell bruk av Research Catalogue og kreativ skiving, begge deler for å finne individuelle uttrykksmåter som er relevante for forskningspraksisen.

4.8. Kvalitetssikring

Forskerskolens virksomhet kvalitetssikres gjennom faste evalueringer. Det gjennomføres evalueringer blant deltakerne etter alle aktiviteter. Evalueringene oppsummeres i en årlig rapport med forslag til forbedringer, som behandles i styret og deles med institusjonene. Det gjennomføres mer omfattende evalueringer hvert tredje og sjette år. I tillegg gjennomføres årlig erfaringsutveksling i dialog med tilknyttede utdanningsinstitusjoner.

Fagfellen konkluderer med at de etablerte rutineene for evaluering fremstår som effektive, men viser til at lav svarprosent på evalueringsskjemaer som sendes ut etter hver aktivitet er en utfordring. Intervjuer fagfellen har gjennomført, viser at dette delvis kan skyldes at deltakerne er urolige for manglende anonymitet. Selv om undersøkelsene er anonyme, er i mange tilfeller deltakergruppen liten, og det er få personer med fra hver institusjon eller hvert fagområde, noe som kan vanskeliggjøre anonymitet.

4.9. Tverrfaglighet og utvikling av et kollegialt læringsmiljø

Kandidatundersøkelsen *En døråpner innen kunstfeltet*, og intervjuer fagfellen har gjennomført, viser at kandidater som har fullført forskerskolen er svært positive til den tverrfaglige konteksten som tilbys. Samtidig mener bare 23 prosent at de har fått svært god faglig oppfølging og veiledning. Bare 13 prosent sier de har hatt et svært godt faglig utbytte av de tverrfaglige studieelementene som tilbys gjennom forskerskolen¹⁶. Dette mener fagfellen kan delvis forklares med uklarheter rundt ansvarsfordelingen mellom forskerskolen og tilknyttede utdanningsinstitusjoner.

Muligheten til å delta på konferansen Artistic Research Forum, som arrangeres to ganger årlig, oppfattes som en svært viktig del av forskerskolens tilbud; som forum for kollegial deling, refleksjon og drøfting av aktuelle problemstillinger. Videre fremheves seminar-kulturen som viktig for det kollegiale læringsmiljøet.

4.10. Internasjonal orientering og nettverk

Fagfellen trekker frem at forskerskolen opptrer på den nasjonale og internasjonale arenaen for kunstnerisk forskning gjennom deltakelse i ulike organisasjoner, i nettverk og på konferanser. Hun viser til at stipendiatenes bruk av Research Catalogue er en viktig kanal for internasjonal og kollegial deling, men slår fast at dette må suppleres med andre fora. Fagfellens inntrykk er at det tidligere

¹⁶ [Kandidatundersøkelse En døråpner innen kunstfeltet \(hkdir.no\)](#), s. 21

Stipendiatprogrammet og den nåværende forskerskolen har et meget godt omdømme og høy anseelse, og at forskerskolen dermed er underlagt høye forventninger fra omverden. Denne forventningen mener hun bør ses på som positiv og noe som skaper sterke insentiver for fortsatt utvikling.

Del 3: Styrets vurderinger og videreutvikling av forskerskole

Notatet fra den eksterne fagfellen har vært drøftet i styret i forskerskolen på tre møter i 2023 (06.02.2023, 07.02.2023 og 28.03.2023).

Styret opplever at evalueringen inneholder gode innspill til videreutvikling av forskerskolen. Samtidig er det flere tilbakemeldinger som er interessante og viktige, men som går utover forskerskolens mandat og ansvarsområde, for eksempel likebehandling av stipendiater på tvers av institusjoner og mulig endring av tittel på ph.d.-graden.

Evalueringen viser også at kommunikasjonen og informasjonsflyten mellom forskerskolen og utdanningsinstitusjonene kan og bør bedres, og dette er et område styret vil ha særlig fokus på fremover.

For å tydeliggjøre roller og ansvarsfordeling mellom den nasjonale forskerskolen og institusjonene, igangsetter styret i samarbeid med administrasjonen et arbeid med å utarbeide prosedyrebeskrivelser som klargjør hva institusjonene kan forvente fra forskerskolen, og hva forskerskolen forventer av institusjonene.

Det årlige dialogmøtet videreutvikles til et møte med en tydeligere målgruppe; ansatte med beslutningsmyndighet ved de tilknyttede institusjonene. Et viktig tema i møtene blir forskerskolens rolle i den større, helhetlige forskerutdanningen, og samspillet mellom institusjonene og forskerskolen.

Administrasjonen i HK-dir har allerede etablert halvårige informasjonsmøter for forskningskoordinatorer og andre involvert i den praktiske gjennomføringen av undervisningstilbudet. Disse videreføres, og det legges i enda større grad til rette for erfaringsdeling. Dette vil bidra til å belyse forskjeller og løfte frem gode praksiser.

Styret har drøftet utvikling av en mulig strategiplan for forskerskolen. Alle tilknyttede utdanningsinstitusjoner har egne strategier, som også omfatter forskerutdanningen. Forskerskolen vil derfor arbeide for å i enda større grad bidra til å innfri institusjonenes strategier, og ønsker ikke å utvikle en egen strategi.

Forskerskolens viktigste dokumenter vil dermed fremdeles være beskrivelsen av opplæringstilbudet og kursplanen.

Det har de siste årene skjedd omfattende utvikling av forskerskolens undervisningstilbud, blant annet som følge av digitalisering. At tallet på stipendiater tilknyttet forskerskolen har økt, har også bidratt til endringer. Eksempelvis tilbys nå oppstartseminaret digitalt tre ganger årlig, mot et fysisk arrangement per år tidligere. Styret er også utvidet som en konsekvens av etableringen av nye ph.d.-programmer, og representerer nå stor institusjonell og faglig bredde. Dette gir gode forutsetninger for å arbeide videre med et helhetlig undervisningstilbud og sikre forankring i utdanningsinstitusjonene. For å styrke utviklingsarbeidet, setter styret ned tre arbeidsgrupper som får i oppdrag å se på videreutviklingen av seminarer, Artistic Research Forum og veiledertilbudet.

Når det gjelder stipendiatseminarer, vil styret sammen med administrasjon se på muligheten for å prøve ut en pilot der kunstpraksisen og utprøving av metoder får større plass. Det er ønskelig å vektlegge refleksjon mellom seminarer og involvering av veiledere.

Artistic Research Forum videreutvikles som en nasjonal og internasjonal møteplass i dialog med Program for kunstnerisk utviklingsarbeid. En av flere muligheter er å åpne opp for økt internasjonal deltagelse basert på fagfellevurdering. Dette kan gjøres ved at deler av presentasjonstiden reserveres stipendiater ved tilknyttede institusjoner, mens deler forbeholdes søkere. Det kan også vurderes å involvere stipendiater mer aktivt i andre roller enn å presentere eget prosjekt, eksempelvis som moderatorer.

Veiledertilbudet utvikles også videre. Styret initierte høsten 2022 en kartlegging av veilederopplæringen og oppfølgingen av veiledere ved de ulike institusjonene. Kartleggingen ble gjennomført som en skriftlig spørreundersøkelse organisert av administrasjonen. Det forventes at institusjonene selv tilbyr grunnleggende opplæring av veiledere, mens forskerskolen kan ta ansvar for det som krever koordinering og nasjonal dialog, for eksempel knyttet til forskningsetikk. Arbeidet som startet høsten 2022, der styret også vedtok at det skal utvikles en nettbasert ressurs for veiledere, videreføres i tett dialog med ph.d.-institusjonene. Styret vil også bruke dialogmøtet til å be institusjonene tydeliggjøre hva det er viktigst at forskerskolen bidrar med i forhold til veiledere.

Styret ser det ikke som hensiktsmessig å endre læringsutbyttebeskrivelse, blant annet fordi det har pågått en evaluering i regi av NOKUT på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet av det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for livslang

læring.¹⁷ En endring av læringsutbyttet vil også medføre at institusjonene må revidere beskrivelsen av det tverrfaglige emnet (20 studiepoeng) som forskerskolen leverer innhold til. Videreutvikling av forskerskolen vil derfor skje med utgangspunkt i dagens læringsutbyttebeskrivelser og et fortsatt fokus på teori, metode og etikk.

5. Avslutning

Treårsevalueringen av forskerskolens undervisningstilbud gir nyttige tilbakemeldinger på opplevd kvalitet og forslag til forbedringer. Styret ser det som særlig viktig å tydeliggjøre kommunikasjonen og informasjonsflyten mellom forskerskolen og tilknyttede institusjoner, samt å klargjøre roller og gjensidige forventninger. Dette vil skje parallelt med videreutvikling av seminarer, konferanser og veilederopplæring, og med utgangspunkt i dagens læringsutbyttebeskrivelser. Treårsevalueringen har pågått over en periode der nytt styre i forskerskolen har trått i kraft. For fremtidige evalueringen ser styret det som en fordel om slike evalueringen igangsettes og fullføres i samme styreperiode.

HK-dir vil med utgangspunkt i evalueringen gjennomgå egne rutiner for å forbedre og effektivisere den administrative oppfølgingen av forskerskolen. Utvikling av prosessbeskrivelser i tett dialog med styret blir et viktig tiltak. Det er første gang undervisningstilbudet gjennomgår en større evaluering, og erfaringene er nyttige for å videreutvikle de årlige, treårige og seksårige evalueringene av forskerskolens undervisningstilbud.

Evalueringen adresserer forhold som går utover ansvarsområdet til forskerskolen, men som berører Program for kunstnerisk utviklingsarbeid. Evalueringen er derfor også nyttig for HK-dir i arbeidet med å videreutvikle den nasjonale rollen knyttet til kunstnerisk utviklingsarbeid. Dette omfatter å invitere fagmiljøene til diskusjon rundt tema av betydning for det kunstneriske forskningsfeltet, å utvikle og tilgjengeliggjøre felles kunnskapsgrunnlag og å tilby arenaer for deling av forskningsprosjekter¹⁸.

¹⁷ [Evaluering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring | Nokut](#). Hentet 24.05.2023

¹⁸ Eksempel på slike arenaer er den digitale plattformen [Research Catalogue](#) og tidsskriftet [VIS](#).

Referanser og vedlegg

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid, beskrivelse av opplæringstilbudet og kursplan:

<https://diku.no/programmer/nasjonal-forskerskole-i-kunstnerisk-utviklingsarbeid#content-section-5>

Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid, digital ressurs for seminar 1:

<https://www.researchcatalogue.net/view/1395892/1395893>

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (2021). *Kandidatundersøkelse – en døråpner innen kunstfeltet*:

<https://hkdir.no/rapportar/kandidatundersokelse-en-doeraapner-innen-kunstfeltet>

Vedlegg: Notat fra ekstern fagfelle

Treårsevaluering av Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid: Vurderinger og anbefalinger fra ekstern fagfelle

Om notatet

Dette notatet inneholder vurderinger og anbefalinger fra den eksterne fagfellen knyttet til videreutvikling av *Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid*¹. Notatet er utviklet i forbindelse med treårsevalueringen i 2022–2023, og er forfattet av professor Efva Lilja på oppdrag fra Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) ved Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Teksten er oversatt fra svensk til norsk av administrasjonen i forskerskolen, i samarbeid med notatets forfatter.

Efva Lilja er en svensk kunstner, koreograf og forsker. Hun er professor i koreografi, og var også rektor ved dans- og sirkushøgskolen (DOCH) i Sverige i perioden 2006–2013. Lilja har vært en pådriver for utviklingen av kunstnerisk forskning i europeisk kontekst siden midten av 1990-tallet, og har utgitt en rekke bøker og artikler, samt holder forelesninger internasjonalt. Som kunstner har Lilja mottatt flere priser, og produsert arbeider for kunstinstitusjoner som Centre Georges Pompidou i Paris, Stockholm Museum of Modern Art og Guggenheim Museum Bilbao.

Takk

Evalueringen av den første treårsperioden for den nasjonale forskerskolen i kunstnerisk utviklingsarbeid har vært en utfordrende og svært spennende oppgave, som direkte berører problemstillinger av avgjørende betydning for mange av dagens kunstnere, universiteter og høyskoler. Jeg vil takke alle som har bidratt gjennom intervjuer, samtaler og skriftlig dokumentasjon. Jeg vil rette en varm takk for støtten jeg har fått fra administrasjon og ledelse i form av å bidra med materiale, faktagrunnlag og kvalitetssikring. På bakgrunn av de fremlagte dokumentene og intervjuene, har jeg kommet til konklusjonene som presenteres i dette notatet, og som jeg deretter resonnerer over i de påfølgende avsnittene.

Takk for tilliten!

Stockholm/Bergen, januar 2023, Efva Lilja

Sammendrag

Det som gjør *Nasjonal forskerskolen i kunstnerisk utviklingsarbeid* fremgangsrisk, er målsettingen. Her tar man et standpunkt for betydningen av forskning for kunstnerisk utvikling. Dette gjelder for så vel kunsten, som omverdenens syn på kunstens representasjon. Forskerskolen tilbyr et tverrfaglig forskningsmiljø der tillit og fortrolighet er direkte knyttet til den kollegiale læringskulturen, og der kandidaten i stor grad er med og utformer sin ph.d.-utdanning basert på et kunstnerisk prosjekt. Det siste er muliggjort av en tett dialog mellom ledelse, administrasjon, kandidater, tilknyttede høyere utdanningsinstitusjoner og internasjonale nettverk innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

Gjennom denne holdningen er aktivitetene av stor betydning for den enkelte kunstner, men også for utviklingen av forskningsfeltet. En annen viktig faktor er internasjonal og nasjonal rekruttering; at kandidaten ansettes og stillingene finansieres.

Påvirkningen forskerskolens design, organisering og aktiviteter har internasjonalt, er av stor betydning. Med bakgrunn i sin radikale historie via sine røtter i *Stipendprogrammet*, via åpenhet og dialogiske formater, har forskerskolen gode forutsetningen for å fortsatt utvikle seg som en nasjonal plattform for kunstnerisk forskning.

Overgangen fra et felles, nasjonalt stipendiatprogram, til doktorgradsprogrammer forvaltet av universitetene og høyskolene selv, er fremdeles forskjellig. Dette vises gjennom at roller i noen tilfeller kan være uklare, og at forskerskolens formål og mandat ikke alltid er tydelig. Noe av problemstillingene som evalueringen fanger opp, er knyttet til forhold som institusjonene har ansvar for, eller som det er naturlig at Universitets- og høgskolerådet (UHR) engasjerer seg i. Problemstillingene er likevel belyst i notatet, og vil forhåpentligvis kunne bidra til nyttige innsikter.

Den fremlagte dokumentasjonen, innhentede materiale og intervjuene jeg har gjennomført, viser en i hovedsak velfungerende organisasjon. Det finnes en langsiktig tilnærming til arbeidet, og en kritisk holdning som er en forutsetning for kontinuerlig utvikling. Evalueringer og rapporter viser velfungerende kommunikasjon internt. De viser positive resultater ved at kandidatene i svært stor grad fullfører utdanningen og gir uttrykk for at den har gitt dem gode forutsetninger for å utvikle seg i yrket. Det faktum at mange kunstnere som har fullført utdanningen også engasjerer seg i pedagogiske oppdrag eller forskeroppgaver ved utdanningsinstitusjoner, bidrar til utviklingen av kunstfaglig utdanning nasjonalt og internasjonalt. På sikt bidrar dette til utvikling av både kunstområder og markeder som danner arenaer for representasjon av kunst i samfunnet.

Materiale og intervjuer viser også en hel del problemer. Mange kan tilskrives de ulike forutsetningene kandidatene har på grunn av universitetenes og høyskolenes ulike holdninger til kunstnerisk forskning og forskerutdanning; til kandidatenes ansettelsesvilkår og arbeidsvilkår. Det er en uro blant enkelte universitetstilknyttede ansatte og kandidater for økt «akademisering» ved utdanningsinstitusjonene. Dette forklares med manglende tillit til den kunstneriske forskningsprosessen, at det oppstår forventninger til utforming av teori i samsvar med praksis i for eksempel humaniora, eller mangel på et kunstfaglig forskningsmiljø lokalt. Dette kan tilskrives problemer som utdanningsinstitusjonene må løse, men samtidig påvirker de kandidatenes muligheter til å nyttiggjøre seg doktorgradsutdanningen og utvikle sine prosjekter. Andre problemer skapes av utydelighet i dialogformater og i vokabular, samt av en viss utydelighet i forskerskolens mandat.

De tre første årene har i stor grad vært preget av pandemien. I alle intervjuer har det blitt understreket at forskerskolen har håndtert denne situasjonen godt og klart å oppfylle sitt oppdrag, til tross for alle restriksjoner.

I dette notatet velger jeg å bruke begrepet forskning som synonymt med «kunstnerisk utviklingsarbeid», og «kunst» om alle ulike kunstområder og sjangere.

Refleksjon rundt forskerskolens oppdrag, aktiviteter og kontekst

Det finns det som lockar tanke och kropp utöver det vanliga, det där som inte låter sig definieras. Det är fortfarande verkligt, låter sig gärna förhärligas eller i vissa fall närmas med vånda. Tanke och känsla upptas av detta något som kräver både vilja, förstånd och minne i närmandet. Utan detta ogripbara "något" blir tillvaron endimensionell. Så aktiveras språkliga sinnen i olika medvetanderum. Verkligheten vidgas, tanke och känsla tas i anspråk. Konstnären är verksam på vad många kallar det omöjligas territorium och vill forska. Varför?

Samtidskunst berører uttrykk forankret i samtidshistorieskrivning, med koder forståelige ut fra kulturell tilhørighet. Kan man snakke om sin kunst uten å «forklare» den, eller sette den i forhold til begreper som «verdi» eller «nytte»? Kan du presentere arbeidet ditt med verdighet og respekt for verket? Hva betyr formen for tolkningen av verket? Hvor stor frihet har egentlig seeren/lytteren/publikummet? Hva er det å forstå kunst? Hvordan kan vi ta vare på all nysgjerrighet, vitebegjær og mer...? Hvordan utvikler vi forutsetningene for det arbeidet vi ønsker å gjøre? Hvordan påvirker den politiske utviklingen kunstens betingelser? Mange kunstnere føler at vi kveles i produktivitetskrav. Produser mer, raskere og billigere. Men bra. Det skal være av høy kvalitet, men ingen vil si hva denne skal bestå av. Verkene våre skal være populære og tiltrekke seg et stort publikum, uavhengig av hvilket kunstområde eller hvilke formater de produseres i. Vi forventes å være nyskapende, overraskende, forstyrrende og stadig gjøre det

umulige, *men* sjelden spør noen hvordan, hva eller hvorfor. Noen kunstnere føler behov for å utvide markedet sitt, med mulighet også for akademiske stillinger som undervisere og forskere, med mandat til å påvirke utviklingen. Spørsmål hopper seg opp.

Behovet for svar har bidratt til utvikling av kunstnerisk utviklingsarbeid som forskning på kunstnerisk grunn; som forskning *i* og *gjennom* kunstnerisk praksis. Forskning som det som kan bidra til dybdekunnskap og innsikt, til utvikling av metoder, produksjonsformater og kollegial deling. Forskning som kan bidra til at det stilles spørsmål som kan bidra til utviklingen av markedet, av kunsten og dens interaksjon med det omkringliggende samfunnet. Forskning som kan medvirke til utvikling av publikums nysgjerrighet og respekt for hva kunst representerer i dagens mangfoldige og komplekse samfunn.

Etter hvert som forskningen utvikler seg, øker også behovet for forskerutdanning. Siden begynnelsen av 2003 tilbys muligheter for full utdanningsprogresjon gjennom *Stipendprogrammet*. Fra 2018 er det i Norge en kunstnerisk doktorgrad, ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Alle som er tatt opp som ph.d.-kandidat i kunstnerisk utviklingsarbeid ved en utdanningsinstitusjon, får tilgang til den nasjonale forskerskolen. Til forskerskolen kommer doktorgradsstudenter fra ulike høyskoler og universiteter. De kunstnerne som tas opp i institusjonelle ph.d.-programmer, ansettes, får finansiering og reelle muligheter til å utvikle sin kunstneriske praksis. De gjennomfører forskningsprosjekter, samhandler med det respektive universitetets eller høyskoles undervisere og studenter, om enn i ulik grad, og deltar i utviklingen av fagområdet i løpet av den tiden de er knyttet til institusjonens ph.d.-program og den nasjonale forskerskolen.

Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid gir mulighet for å utvikle en formulering av arbeidets art og innhold, ved å sette eget arbeid i forhold til andres praksiser og teorier. I et tverrkunstnerisk miljø lærer man også mer om metoder; å tilpasse og gjøre dem forståelige som nyttige eller forkastelige. Gjennom møter med særlig tidligere stipendiater som nå virker som forskende professorer, viderekomne kunstnere og med banebrytende aktiviteter på ulike felt, lærer du helt enkelt mer om hva som trengs for å komme videre.

Jeg har jobbet for utviklingen av kunstnerisk forskning siden 1990-tallet, gjennom ulike verv, og som frilanskunstner, som professor, som rektor ved en kunstfaglig høyskole og som kunstnerisk leder for en kunstinstitusjon. Jeg foreleser og holder workshops om emnet rundt om i Europa, på kunstuniversiteter, på forskningsinstitutter, men også på ulike kunstnerdrevne fora, spesielt i de landene der det ikke er noen anerkjennelse av forskning eller forskerutdanning på kunstnerisk grunnlag² Alle disse oppdragene har gitt meg oversikt og innsikt i ulike lands utdannings- og forskningssystemer. Jeg har hatt mange anledninger til å spørre meg selv hva vi kunstnere har å tjene på å bli en del av de etablerte

forskningsmiljøene, å insistere på full utdanningsprogresjon, å bli inkludert på samme vilkår som det vitenskapelige området. I disse betraktningene har den norske modellen skilt seg ut. Mange har sett på Norge under utviklingen av *Stipendprogrammet*, og tatt avstand eller latt seg fascinere av den sterke insisteringen på kunst som forskningens mål, og på å unngå akademiske referanser, ordforråd og titler. *Den norske modellen* ble tidlig et begrep innen den mangfoldige arenaen for kunstnerisk utviklingsarbeid. Denne modellen er videreutviklet gjennom innføring av ph.d.-graden og den nasjonale forskerskolen, gjennom tilnærming til den akademiske tradisjonen, samtidig som radikalitet og åpenhet fortsetter. *Den norske modellen* er nå kanskje viktigere enn noensinne. Modellen bør ikke undervurderes, da den utfordrer en konvensjonell akademisk tradisjon og tendensen som internasjonalt viser en konformisme og tilbakegang i den kunstneriske forskningens posisjon, etter mange års progressiv utvikling. Da jeg ble bedt om å evaluere den første treårsperioden av virksomheten til forskerskolen, tok jeg derfor på meg oppgaven med stor nysgjerrighet og forventning.

Jeg vil fremheve følgende styrker:

- Forskerskolen har tilgang til godt kvalifiserte kandidater, veiledere, seminarledere og ansatte.
- Forskerskolen har aktiviteter, rutiner og prosesser som gir kandidatene gode forutsetninger for å fullføre utdanningen og oppnå fastsatt læringsutbytte.
- Kandidatundersøkelsen³ viser høy grad av etablering etter fullført utdanning innen feltet valgt av kandidaten.
- Forskerskolen har et velfungerende kvalitetssikringssystem gjennom utviklede modeller for evalueringer innenfor de ulike nivåene i virksomheten.
- Forskerskolen opptre på nasjonal og internasjonal arena for kunstnerisk utviklingsarbeid.
- Gjennom sin organisasjon og store tillitskapital har forskerskolen unike forutsetninger for å utvikle seg i rollen sin.

Jeg vil fremheve følgende utviklingsområder:

- Forskerskolen bør utarbeide en strategisk plan for utviklingen av virksomheten
- Forskerskolen bør gjennomføre styrets forslag om opprettelse av en internasjonal rådgivende gruppe
- Forskerskolen bør gjennomgå rutiner og temaer for dialog med tilknyttede utdanningsinstitusjoner

- Forskerskolen bør kartlegge og synliggjøre hvordan ulike ansettelsesforhold påvirker nytten av forskerskolen, og arbeide for en bedre likebehandling i kandidatenes ansettelsesforhold
- Forskerskolen bør legge til elementer og samlinger om dokumentasjonsspørsmålet i kursplanen, samt legge til et kurs i kreativ skrivning og utvikle litteratur- og medielisten
- Forskerskolen bør gjennomgå terminologi / ordforråd, og se på muligheten for fagområdespesifikk kontekstualisering, samt belyse utfordringer rundt gradstittelen
- Forskerskolen bør videreutvikle veilederforum, og vurdere muligheten for å bidra til at veilederutdannelsen videreutvikles og at kandidatene i større grad får lik tilgang til kvalifisert veiledning
- Forskerskolen bør arbeide for gjennomføring av *Vienna Declaration on Artistic Research*
- Forskerskolen bør i dialog med Program for kunstnerisk utviklingsarbeid drøfte muligheten for å ytterligere utvikle virksomheten som en nasjonal plattform for kunstnerisk forskning

Organisering

Ledelse

Forskerskolen har tilgang til meritterte og godt kvalifiserte kandidater, veiledere, seminarledere og administrativt personale. Forskerskolens omdømme er godt, basert på de kunstneriske resultatene som presenteres og av det store antallet kunstnere som søker en ph.d.-utdanning. Både styrets egenevaluering, de som svarte på kandidatundersøkelsen og de jeg intervjuet, uttrykker tilfredshet med både seminarledere og personale.

Forskerskolen, gjennom sin organisasjon og store tillitskapital, har unike forutsetninger for utvikling. Det nasjonale oppdraget, å betjene konstituerende høyere utdanningsinstitusjoner med kunstfaglig forskerutdanning gjennom forskerskolen, er en modell som er verdsatt av alle involverte parter. I intervjuer fremkommer det stor tillit til forskerskolen. Det er forventning om utvikling og at skolen tar større ansvar for det kunstneriske utviklingsområdet generelt.

Styret har ansvar for utdanningens innhold og kvalitet. Styret og administrasjonen har dermed også ansvar for at dialogen med UH-institusjonene fungerer, og at de ulike ansvarsområdene fordeles konstruktivt mellom forskerskolen og tilknyttede utdanningsinstitusjoner. Det er store mangler her i dag. Mer om disse under overskriften: Anbefalinger og råd.

Administrativt støtte og koordinering av forskerskolen

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, HK-dir, ved Program for

kunstnerisk utviklingsarbeid, har det administrative ansvaret for forskerskolen. Flertallet av de som er intervjuet, mener at forskerskolens administrasjon, planlegging og koordinering fungerer godt. Dokumentasjon og evalueringer understreker at forskerskolens driftsplanlegging er god, men det trekkes frem at det noen ganger er mangler knyttet til gjennomføring av utviklingsforslag. Dette kan blant annet knyttes til utfordringer rundt kommunikasjon med UH-institusjonenes ledelse og forskningskoordinatorer.

Samarbeidet mellom forskerskolen og tilknyttede universiteter og høyskoler

Forskerskolen påvirkes av problemer knyttet til manglende likestilling når det gjelder kandidatens vilkår, da ansiennitet, arbeidsforhold, veiledning og organisatorisk og administrativ støtte fungerer ulikt ved de tilknyttede utdanningsinstitusjonene. Åpenbare vansker kan leses ut av den presenterte dokumentasjonen, og kommer kanskje tydeligst frem i de gjennomførte intervjuene. Jeg ser dette som et alvorlig problem, da det påvirker kandidatens mulighet til å oppnå ph.d.-prosjektets fulle potensial.

Undervisning

Læringsutbytte

Læringsmålene er fokusert på det tverrfaglige og det generelle, samt på utviklingen av det kunstneriske forskningsfeltet. Forskerskolen oppfylder de fastsatte læringsmålene, men jeg ser det som en mangel at kandidatens individuelle kunstneriske utvikling ikke inngår i de fastsatte målene. Utdanningsinstitusjonen og veiledere ansatt av institusjonen, har hovedansvaret for den individuelle utviklingen, men forskerskolen burde kunne gi større spillerom til kandidatens konkrete kunstneriske prosjekter og faglige utvikling. Dette bør kunne skje gjennom en bedre integrering av kandidatens kunstneriske praksiser i seminarene, som i dag i hovedsak er teoretiske.

I kandidatundersøkelsen *En døråpner innen kunstfeltet 2022*⁴ heter det med overbevisende klarhet at Stipendiatprogrammet / ph.d.-programmene og den fellesfaglige delen / forskerskolen bidrar til en høy etableringsgrad, og gir kunstnerne som har gjennomgått utdanningen, muligheter for til å velge ulike arbeids- og arbeidsformer, nasjonalt og internasjonalt. Dette understrekes også av flertallet av intervjuobjektene.

Undervisningsform og undervisningsmetoder

Forskerskolens undervisningsform er basert på en dialogisk pedagogikk med lange tradisjoner innen kunsten, og det jobbes aktivt med utviklingen av dette formatet, der den kontinuerlige samtalen står sentralt. Fokus er på refleksjon, og evne til tverrfaglig kommunikasjon og samarbeid.

Undervisningen foregår i seminarform, gjennom deltakelse på konferanser og andre fora, nasjonalt og internasjonalt. Kandidatene deltar i forelesninger, workshops og diskusjoner der de trenes i å presentere og diskutere sine prosjekter. Noe kritikk fremsettes under intervjuer, fra kandidater som føler de mangler mulighet til å påvirke innhold og utforming av kurselementer og seminarer.

Forskerskolen får også en del kritikk da kandidatenes presentasjoner på seminarer ofte foregår i samtale- eller forelesningsform, og ikke gjennom representasjon av den kunstneriske praksisen. Gjennom intervjuer kommer det frem at dette oppleves som manglende tillit til forskningsprosessen. Denne prosessen gjennomføres i og gjennom den kunstneriske praksisen.

Pensum og kunstnerisk innhold

Jeg opplever pensum som svært relevant, både når det gjelder innhold og plassering tidsmessig i utdanningsløpet. Pensum omhandler områder av betydning for kandidatens forståelse av idé, prosjektutvikling, metodiske problemstillinger, ansvars- og etikkspørsmål og presentasjonsformater. Men jeg savner en integrering av områdespesifikk kontekstualisering. Det er viktig at kandidaten kan plassere sin forskning i relasjon til utviklingen av det respektive kunstområdet. Dette er utdanningsinstitusjonenes ansvar, men forskerskolen kan støtte opp gjennom å vektlegge den kollegiale betydningen for både kunstnerlig utvikling og kunstnerlig teoridannelse. Hvis kunstneren er aktiv i en bestemt retning, bør hen kunne relatere seg til andres forskning og utviklingsarbeid på det aktuelle området, og kunne forklare på hvilken måte deres egen forskning bidrar til utvikling, både spesifikt og generelt.

Under intervjuer fremkommer det spesifikke ønsker som at kurs i bruk av Research Catalogue (RC) bør utvikles til å omfatte praksis; hvordan kandidaten kan bruke RC som verktøy i forhold til eget prosjekt, men også hvordan bruk av RC kan suppleres med andre fora for kollegial deling utenfor akademiet. Under intervjuer fremkom også forespørsler om utvikling av kurs i kreativ skriving, som en mulighet til å finne individuelle uttrykksmåter som er relevante for forskningspraksisen.

Læringsutbytte

Forskerskolen har aktiviteter, rutiner og prosesser som gir kandidatene gode forutsetninger for å fullføre utdanningen, og oppnå et sett læringsutbytte. Styrets egevaluering viser innsikt i både styrker og svakheter i utdanningen, og den har konstruktive refleksjoner og ideer til forbedring. Akkurat så dynamisk som det burde være i en forskerskoles kontinuerlige utviklingsprosess.

Kvalitetssikring

Forskerskolens virksomhet kvalitetssikres gjennom årlige evalueringer basert på tilbakemeldinger fra kandidater og bidragsyttere, samt evalueringer blant deltakerne etter alle aktiviteter. I tillegg gjennomføres årlig erfaringsutveksling i

dialog med tilknyttede utdanningsinstitusjoner. Hvert tredje år foretas imidlertid en større evaluering, som også inkluderer veiledere og representanter fra utdanningsinstitusjonene, samt kandidater som disputerte i perioden. Hvert sjette år skal det foretas en helhetlig evaluering, som i tillegg til kandidater og andre som er involvert i virksomheten, også omfatter eksterne kunstnere og forskere. For dette arbeidet er det etablerte rutiner som synes å være effektive, men som i noen tilfeller utfordres av lave svarprosent. Intervjuer viser at dette delvis kan skyldes uro for manglende anonymitet. Alle resultater er tilgjengelige for kandidater, ansatte og tilknyttede utdanningsinstitusjoner.

Tverrfaglighet og utvikling av et kollegialt læringsmiljø

En tverrfaglig utdanning forutsetter at de deltakende kandidatene får faglig og områdespesifikk spesialisering, og at dette også synliggjøres som en ressurs i den tverrkunstneriske utvekslingen. Kandidatundersøkelsen *En døråpner innen kunstfeltet*, samt intervjuer, viser at kandidater som har fullført forskerskolen er svært positive til den tverrfaglige konteksten som tilbys. Men samtidig mener bare 23 prosent at de har fått svært god faglig veiledning og bare 13 prosent sier de har hatt en svært god områdespesifikk utvikling gjennom de tverrfaglige studieelementene⁵. Dette kan delvis forklares med uklarheter rundt ansvarsfordelingen mellom forskerskolen og tilknyttede utdanningsinstitusjoner.

Tilgjengeligheten til Artistic Research Forum (ARF) oppfattes som en svært viktig del av virksomheten; som forum for kollegial deling, refleksjon og aktuelle problemstillinger. Videre fremheves seminarkulturen som viktig for det kollegiale læringsmiljøet.

Internasjonal orientering og nettverk

Forskerskolen opptrer på den nasjonale og internasjonale arenaen for kunstnerisk forskning gjennom deltakelse i ulike organisasjoner, i nettverk og på konferanser. Kandidatenes bruk av Research Catalogue er en viktig kanal for internasjonal og kollegial deling, men må suppleres med andre fora.

Det tidligere *Stipendiatprogrammet* og den nåværende forskerskolen har et meget godt omdømme og høy anseelse, og er dermed underlagt høye forventninger fra omverdenen.

Denne forventningen bør ses på som positiv og generere sterke insentiver for fortsatt utvikling. Styrets egevaluering inneholder klare forslag til hvordan man kan fortsette å styrke og utvikle forskerskolens representasjon og nettverksbygging, for både skolen og kandidatene. Med sin virksomhet og internasjonale profilering, bidrar forskerskolen til utviklingen av kunstnerisk

forskning og til å styrke internasjonaliseringen ved de høyere utdanningsinstitusjonene.

Anbefalinger og råd

Forskerskolen bør utarbeide en strategisk plan for utviklingen av virksomheten

Blant alle overleverte dokumenter som danner grunnlag for evalueringen, savner jeg en strategisk plan basert på et visjonsdokument. Jeg mener det er av betydning å vise et tydelig ambisjonsnivå. Det er viktig å vise langsiktighet og strategisk planlegging formulert i en handlingsplan, både i forhold til virksomhetsutvikling og utvikling av forskningsfeltet. Styret legger frem flere konstruktive utviklingsforslag i sin egenevaluering; forslag som med fordel kan integreres i en slik plan.

Forskerskolen bør gjennomføre styrets forslag om opprettelse av en internasjonal rådgivende gruppe

Styrets forslag om å opprette en internasjonal rådgivningsgruppe som kan bidra til utvikling av diversitet og mangfold, synes klokt. Når man sier at man ønsker å jobbe for utvikling av diversitet og mangfold, er det nødvendig med en avklaring av; på hvilket område? Mener man kunstnerisk, kulturelt, geografisk, kjønn, seksuell legning – eller hva?

Hvis man mener geografisk, er det for tiden åpenbare problemer knyttet til kandidater som kommer fra utenfor den europeiske unionen (EU). Disse problemene kan tilskrives både utdanningsinstitusjonene og immigrasjonsmyndighetene. Under intervjuer kommer det frem at stipendiatene mangler støtte fra institusjonene når det gjelder å finne løsninger på problemer som gjelder for eksempel arbeidstillatelser for å kunne undervise, dele sin forskning eller helt enkelt skaffe seg ekstra inntekter. Dette påvirker kandidatenes mulighet til å dra nytte av doktorgradsutdanningen.

Mitt råd vil være å sørge for å inkludere kunstnere også utenfor akademia i et internasjonalt råd. Jeg ser dette som viktigere enn for eksempel geografisk spredning. Jeg gjør denne vurderingen i lys av den akademiske utvikling i mange land, hvor det i dag er økende grad av konformitet, fokus på pedagogiske ferdigheter og en akademisk rekruttering som går foran forskningens og forskerutdanningens betydning for kunstnerisk utvikling.

Et internasjonalt råd kan også bidra til utvikling av det internasjonale engasjementet og nettverksbyggingen som styret i egenevalueringen fremhever som viktig. Dette vil igjen bidra til økt kunnskap internasjonalt om ph.d.-programmene, som en av personene jeg intervjuet omtalte som «Europas best

bevarte hemmelighet». Et internasjonalt råd bør også kunne bidra til utvikling av, og kunnskap om, relevante arenaer for å dele kandidatenes forskning gjennom forum komplementære til Research Catalogue.

Forskerskolen bør gjennomgå rutiner og temaer for dialog med de deltakende høyere utdanningsinstitusjonene

Forskerskolens administrasjon og ledelse har tett dialog med kandidatene. I tillegg til kandidatenes representasjon i styret, møter kandidatene jevnlig representanter fra administrasjon og ledelse, der det gis anledning til å komme med synspunkter og bekymringer. Samtidig gir enkelte kandidater uttrykk for at det ofte er manglende støtte ved institusjonene de er ansatt ved. Forskerskolen har her en mulighet til å utvikle dialogen med utdanningsinstitusjonene for å sikre likebehandling og kvalitet i kandidatenes ansettelse. Dette gjelder særlig ansettelsesperiode, der flertallet av de intervjuede ønsker fire år, samt administrativ støtte og å se betydningen av integrering i de lokale forskningsmiljøene. Kandidatene som i dag har fire års ansettelsesperiode, opplever større delaktighet og integrering i både kollegium, studentmiljø og undervisning.

Utdannelsesinstitusjonene har ulike tilnærminger til forskningsfeltet, noe som blant annet gjenspeiles i professorenes ansettelsesforhold og forskningsressurser. En utdanningsinstitusjon som integrerer forskningsforberedende kurs i bachelor- og master-programmer, som tilbyr ph.d., men ikke integrerer dette med professorenes forskning, vil aldri utvikle miljøet som den kunstneriske forskningen krever. Ulike utdanningsinstitusjoner tilbyr professorer 10%, 30%, 40% eller 50% forskningstid; noen ikke forskningstid i det hele. I tilfeller der man har forskningstid, mangler ofte finansiering. I dialog med ph.d.-institusjonene bør forskerskolen vektlegge dette som et utviklingsområde av avgjørende betydning for en vellykket doktorgradsutdanning.

I flere intervjuer blir det kritisert hvordan teori håndteres innenfor forskerskolen, og at kunstneres forfatterskap ofte verdsettes ut fra prinsipper utviklet i humaniora (sosiologi, antropologi, filosofi, etc.). Forskerskolen bør foreta en gjennomgang av hvordan teori introduseres, brukes og evalueres, og gjennom dialog oppfordre utdanningsinstitusjonene til å gjøre det samme.

Noen kandidater opplever en «akademisering» i den forstand at de pålegges å tilpasse seg tradisjonelle formater for presentasjoner, men også i forhold til tekst, og til sammensetning av bedømmelsekomiteer. Forskerskolen bør være oppmerksom på dette, og føre dialog om hvordan bedømmelseprosessen tar vare på *den norske modellen*, samt presentere klare ønsker om hvordan kandidatenes prosjekter skal håndteres, veiledes og vurderes.

Under intervjuer dukker det opp særlig store problemer knyttet til forventninger til hva kandidaten skal presentere i forhold til resultat. Forskerskolen fremmer

åpenhet og valgfrihet i forhold til formatene, mens noen utdanningsinstitusjoner har et helt annet og mye mer formelt sett med krav.

I forbindelse med denne problemstillingen er det behov for dialog rundt bedømmelsens former og kriterier for vurdering. Her vil en nasjonal dialog kunne bidra til en større forståelse av *den norske modellen* og hvordan denne kan utvikles for å fremme forskningens relevans for samfunnet. Denne diskusjonen bør føres i forhold til utviklingen av en kunst- og kunstnerpolitikk i kulturpolitikken, men også i relasjon til utdannings- og forskningspolitikken.

I styrets egenevaluering avdekkes det uklarerheter omkring om utdanningsinstitusjonene lever opp til sitt ansvar for den fagspesifikke emnedelen av utdanningen. Forskerskolen viser til at det fagspesifikke er institusjonens ansvarsområde, men bør også fremheve dette spørsmålet som viktig for en vellykket forskerutdanning.

I min egen forskningserfaring har det vært positivt å ta del i fagspesifikke tema fra andre kunstområder enn mitt eget. Det har gitt meg innsikt i andre metoder, andre tilnærminger til teori, presentasjonsformater og mer. Denne erfaringen har jeg også fått formidlet fra andre kunstnere i både tverrkunstneriske og tverrviten-skapelige miljøer. Også her er professorenes egen forskning av avgjørende betydning, til liks med muligheten til å invitere med seg kunstnere som veiledere og som forskere på spesifikke områder. Hvis det fagspesifikke skal forbli en problemstilling utelukkende for hver deltakerinstitusjon, er det nødvendig med en utviklet dialog for å få dette til å fungere.

Dialogen om de overordnede spørsmålene rundt utviklingen av kunstnerisk forskning og hvilken rolle forskerskolen kan ta, bør gjennomføres med de berørte rektorene/dekanene. Forskerskolen kan delvis avlaste utdanningsinstitusjonene rundt ulike problemstillinger, men kanskje fremfor alt være vertskap, samle nasjonale aktører og forfølge utviklingsspørsmål. Dette kan bane vei for en løsning også av de administrative og koordinerende funksjonene som nå er gjenstand for kritikk. Forutsetningene for at dialogen med utdanningsinstitusjonene skal være konstruktiv, fastsettes av mandatet. Det er en tvetydighet i hvilket mandat forskerskolen har (tar?) i forhold til utdanningsinstitusjoner, og omvendt. Dette krever avklaring.

Forskerskolen bør arbeide for likebehandling i kandidatenes ansettelsesforhold

I intervjuene jeg har gjennomført, dukker det opp et ønske om en fireårig ansettelse for alle kandidater. I dag er ulikheten stor. Noen kandidater har god støtte både i administrasjon og gjennom veiledning, andre ikke. Noen kandidater er integrert i universitetets forskningsmiljø og kollegiale fora, andre holdes helt utenfor.

Forskerskolen tilbyr kandidaten gjennom fem semestre 5–600 undervisningstimer fordelt på seminarer, konferanser og andre relevante fora.⁶ Her møter kandidaten andre kandidater og kolleger som arbeider med kunstnerisk forskning, nasjonalt og internasjonalt. Arbeidet foregår i større og mindre grupper; i forelesninger, workshops og gjennom presentasjoner av, og diskusjoner om, pågående prosjekter. For at dette skal fungere og oppleves konstruktivt, kreves det at kandidaten forbereder seg til hver møteanledning og setter seg inn i temaer og materiale som skal diskuteres, men også at det gis større mulighet for kandidatene å ha innflytelse på innholdet. Forutsetningene for dette er ulike mellom de ulike utdanningsinstitusjonene.

De ulike utdanningsinstitusjonene tilbyr ulik lengde på utdanningen og til gjennomføring av prosjektet. Noen utdanningsinstitusjoner har ansettelse over fire år, andre tre. Kandidaten forutsettes å ha kunstnerisk erfaring og utprøvde metoder som grunnlag for sitt arbeid. Til tross for dette, mener jeg og mange av de jeg har intervjuet, at tre år er kort for det grundige arbeidet som en forskningsprosess innebærer. Lengre tid gir mulighet for større risikotaking og mer nysgjerrighetsdrevet forskning, samt større mulighet for integrering i utdanningsinstitusjonens forskningsmiljø. En fireårig ansettelse vil også legge til rette for kollegial utveksling innenfor hver utdanningsinstitusjon. I ulike dokumenter og intervjuer snakkes det om viktigheten av at kandidatens prosjekt integreres i undervisningen både på bachelor- og masternivå, men få snakker om kollegial utveksling. Med den erfaringsbakgrunn og yrkeserfaring som kreves for å bli ansatt, skal kandidaten automatisk behandles som en kollega og integreres i kollegiale fora og eksisterende forskningsmiljøer.

Forskerskolen bør agere for å tydeliggjøre viktigheten av mer likestilling, effektiv støtte og integrering. Dette kan gjøres i dialog, men også ved å avklare hvilke krav som bør stilles til utdanningsinstitusjoner tilknyttet forskerskolen.

Forskerskolen bør i utdanningsplanen fremme kurselementer og samlinger om dokumentasjonsspørsmålet, legge til et kurs i kreativ skriving og utvikle en litteratur- og medieliste

Et område som ofte viser seg problematisk, er refleksjon, spesielt i form av dokumentasjon. Hvordan kan prosess og resultater dokumenteres på en måte som gjør forskning tilgjengelig i kollegiale sammenhenger? Hvordan kan den arkiveres? Hvordan kan den kommuniseres offentlig? Hvordan skal forskningen formidles utenfor de fagmiljøene som i dag organiserer og finansierer utdanningene? For at den kunstneriske forskningen skal nå sitt mål som kunstnerisk utviklingsdriver, må den også nå den kollegiale konteksten som består av kunstnerne som arbeider både i og utenfor akademia. Spørsmål om dokumentasjonsformater bør komme inn tidlig i diskusjonen, helst allerede i første

seminarblokk. Bruk av Research Catalogue er bra og viktig, men RC brukes sjelden av kunstnere utenfor academia. Den kollegiale delingen trenger et større fokus. Hvis temaet forventes ivaretatt av institusjonene, må det avklares.

Hvis man direkte tydeliggjør målene for forskningen som utviklingsdriver både innenfor det spesifikke kunstområdet og kunstnerisk forskning generelt, får man et større fokus på kollegial deling og deltakelse. Hvis dokumentasjonen er laget for å deles kollegialt, får den ofte en annen innretning enn om den utvikles for en innad-akademisk kontekst. Dette vil også bidra til større klarhet i forhold til bedømmelsesformer og -formater. Forskerskolen bør integrere dette aspektet i dialogen med utdanningsinstitusjonene.

Et ønske uttrykt under intervjuer handler om utvikling av kurs i kreativ skriving, som en mulighet til å utvikle individuelle uttryksmåter som er relevante for forskningspraksisen.

Styret er i egevalueringen kritisk til dagens litteraturliste. Kritikken blir også tydelig i gjennomførte intervjuer. I styrets egevaluering foreslås det et skille mellom obligatorisk og anbefalt litteratur, for inkludering av podkaster, musikk og andre formater. Alt dette tror jeg er både bra og viktig. Men det er også andre aspekter av betydning for kvaliteten på utdanningen. Flere av disse fremkommer i interne evalueringsdokumenter, og bør følges opp. Det må også avklares hvilken funksjon en felles litteraturliste skal ha i forhold til utdanningsinstitusjonenes oversikt over litteratur og andre medier.

To av tolv forfattere på dagens litteraturliste er kvinner. Dette kommenteres også i den siste interne evalueringen. Det bør tas hensyn til kjønnsperspektivet. Mange forfattere har vitenskapelig erfaring, og etter det jeg kan se er alle aktive i vitenskapelige stillinger, selv om flere også har en kunstnerisk bakgrunn og noe kunstnerisk aktivitet. Jeg mener litteraturlisten bør oppdateres med bøker, artikler og ikke minst med andre kunstbaserte medier av kunstnere som er aktive på kunstnerisk grunnlag, og også med kunstnere som er aktive utenfor academia. Dette gjelder særlig forskningens forankring og betydning for kunstens utvikling og representasjon i samfunnet.

I dag skriver mange kunstnere om og gjennom sine praksiser. Forskerskolen, med sitt klare standpunkt for kunstnerisk forskning, bør ta et større ansvar for kunstnerisk teoridannelse. Forskerskolen kan også ta en ledende rolle internasjonalt ved å tydeligere integrere og evaluere den kunstneriske teoridannelsen.

Forskerskolen bør gjennomgå terminologi/ordforråd og se på muligheten for områdespesifikk kontekstualisering, samt belyse utfordringer rundt gradstittelen

Å utvikle nye modeller for forskerutdanning innenfor en akademisk tradisjon, har sine utfordringer. I *den norske modellen* valgte det tidligere *Stipendiat-programmet* å søke et vokabular utenfor det tradisjonelt akademiske. Men etter mange års diskusjon om for eksempel tittelen på graden, tilbys det nå i Norge en doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid (på engelsk *PhD in Artistic Research*). Dette er et valg som skiller seg ut fra mange andre doktorgradsutdanninger, hvor det tildeles grader i spesifikke kunstspesialiseringer. Ulike intervjuer viser at kandidatene ofte er fornøyde med denne betegnelsen, men at den fører til at de mange ganger må forklare innholdet. Andre kandidater ønsker en endring fra utviklingsarbeid til forskning: Ph.d. i kunstnerisk *forskning*. Atter andre ønsker mer spesifikk betegnelse som inkluderer fagområde. Jeg mener det er viktig å omtale utviklingsarbeid som forskning. Forskerskolen bør initiere diskusjoner rundt muligheten og eventuelle strategier for en endring i tittelen på graden.

Det rettes noe kritikk mot uklarhet rundt retningslinjer og praktisering av disse når det gjelder hvordan sluttresultatet skal presenteres. Under intervjuer kommer det frem ønsker om at forskerskolen bør ta ansvar for å tydeliggjøre retningslinjene. Ansvar for oppnevning av bedømmelsekomiteer, gjennomgang av reglement og å sikre klarhet rundt slutføring av ph.d.-prosjekter, ligger hos ph.d.-institusjonene. Forskerskolen kan likevel ta initiativ til dialog med institusjonene om hvordan forskerskolens undervisningstilbud bedre kan adressere og belyse spørsmål og utfordringer rundt slutføring av ph.d.-prosjekter og fremvisning av resultater.

Intervjuer viser at mange mener det er på tide å erstatte kunstnerisk utviklingsarbeid med begrepet kunstnerisk forskning.

Det oppstår også vanskeligheter ved at ulike ordforråd brukes av forskerskolen og ved de tilknyttede høyere utdanningsinstitusjonene. Det er behov for større klarhet i vokabularet, for eksempel når det gjelder hva som menes med tverrkunstnerisk eller interdisiplinær, og det er flere begreper som i noen tilfeller brukes forskjellig av de ulike utdanningsinstitusjonene.

En del av det opplevde problemet med ordforråd kommer fra den tverrkunstneriske konteksten, der ulike kunstområder har forskjellige kulturer og språk. Forskerskolen kan her bidra gjennom en tydeligere bruk av et enhetlig vokabular i egne dokumenter, i seminarsammenheng og i dialog med universitets- og høyskolesektoren.

Forskerskolen bør videreutvikle veilederforum, og vurdere muligheten for å bidra til at veilederutdannelsen videreutvikles og at kandidatene i større grad får lik tilgang til kvalifisert veiledning

Veilederutdanning og veilederforum er avgjørende for utviklingen av kunstnerens evne til å veilede i forskningsprosessen, og for hvordan veiledning kan utvikles til noe givende, motiverende og innsiktsfullt også for veileder. Et veilederforum bidrar til en inngående forståelse av forskerskolens definisjon av forskning på kunstnerisk grunnlag, for de veilederne som kommer fra land der denne typen forskning ikke har godkjenning i academia. Det igjen kan bidra til tydeligere kriterier for bedømmelse.

Årsrapportene og de innsendte evalueringene fra utdanningsinstitusjonene viser behovet for tydeligere uttalte forventninger. Dette gjelder kandidatens forventning om veiledning, og veilederens forventning til kandidat og institusjon. Det er alltid vanskelig å oppnå likeverdighet med mange forskjellige deltakende utdanningsinstitusjoner. Dette gjelder både hvilken praktisk støtte kandidatene får og hvordan veilederrollen håndteres. Opplæring av veiledere er utdanningsinstitusjonenes ansvar. Gjennom forskerskolen tilbys i dag to årlige veiledersamlinger, i tillegg til at seminar 1, oppstartsseminaret, er åpnet for deltakelse for veiledere. Veiledere oppfordres også til å delta i seminar 1, men bare et fåtall har benyttet muligheten.

I styrets egnevaluering og i ulike intervjuer avdekkes manglende tillit til veilederens evne til å ta ansvar. Det kan dreie seg om manglende oppmøte i veiledersamlinger, mangler ved forberedelse og oppfølging av seminarer, eller manglende kompetanse i forhold til kandidatens prosjekt. Men det handler også om universitetene og høyskolenes egne forskningsmiljøer (i noen tilfeller mangel på), hvordan man kan utvikle veiledning i forhold til professorenes/kunstnerens egen innretning/spesialisering, og i hvilken grad komplementære veilederkompetanser kan rekrutteres også utenfor academia.

De høyere utdanningsinstitusjonene har ulike modeller for veiledning. Noen har ressurser til ekstern rekruttering av veiledere, andre ikke. Noen utdanner sine veiledere, andre ikke. Noen krever at veiledere har en doktorgrad, andre ikke. Her er det behov for at forskerskolen avlaster institusjonene. Forskerskolen bør drøfte muligheten for å ta et nasjonalt ansvar for veilederutdanningen, samt fortsette å tilby et nasjonalt veilederforum.

En faktor som kan fremheves som positiv, men også som en risiko, er avhengigheten kandidatene utvikler i forhold til veiledere. Risikoen er knyttet til den manglende likestillingen dette kan medføre. Her er det viktig å sikre anonymisering av evalueringer, samt avklare hvilke muligheter stipendiaten har for å få støtte knyttet til ulike problemstillinger og kritikk. Evalueringen viser at det er på plass struktur og rutiner, men jeg opplever at disse ikke alltid kommuniseres på en måte som tydeliggjør mulighetene for kandidatene.

Forskerskolen bør arbeide for gjennomføring av *Vienna Declaration on Artistic Research*

I OECD-dokumentet *The Frascati Manual*⁷ ble kunstfeltet i 2015 nevnt for første gang, men ikke kunstnerisk forskning. Internasjonalt arbeides det med å påvirke den neste revisjonen av manualen, for å inkludere kunst som forskningsområde⁸. Arbeidet inkluderer en liste over forskningskategorier der kunstnerisk forskning bør få egen oppføring, på samme vilkår som for eksempel humaniora.

Forskerskolen er en viktig aktør i utviklingen, ikke bare av doktorgradsutdanningen, men av hele det kunstneriske forskningsfeltet. Styret er trolig allerede aktivt på ulike måter, for eksempel gjennom forskerskolens relasjon til Program for kunstnerisk utviklingsarbeid, og programmets medlemskap i Society for Artistic Research (SAR). SAR har vært delaktig i utviklingen av det politiske dokumentet *Vienna Declaration on Artistic Research*⁹.

Jeg mener at forskerskolen også bør se på hvordan den norske kategoriseringen kan utvikles til å omfatte kunstnerisk utviklingsarbeid og en kategori-liste. Til støtte for denne prosessen kan det nevnes at SAR i forbindelse med oppdateringen av Frascati-manualen i 2013 blant annet skrev til OECD:

*«Today, Arts is classified under the 2-digit topic 6.4. Arts in the Frascati Manual. This topic includes art history, musicology, theatre science, studies on film etc., i.e., various fields of research on art. This classification does not in any satisfactory way reflect the development of artistic research (i.e., research through art)».*¹⁰

Jeg vil minne om forventningene som omverdenen retter mot *den norske modellen*, og at behovet for å samle statistikk for området kunstnerisk utviklingsarbeid er stort. Det er også viktig at kandidatene blir gjort kjent med de strukturer som omfattes av Wien-erklæringen om kunstnerisk forskning, og som påvirker muligheten for utvikling av det kunstneriske forskningsfeltet.

Forskerskolen bør i dialog med Program for kunstnerisk utviklingsarbeid drøfte muligheten for å ytterligere utvikle virksomheten som en nasjonal plattform for kunstnerisk forskning

Forskerskolen bør vurdere muligheten for å ytterligere utvikle virksomheten til å fungere som en nasjonal plattform for kunstnerisk forskning. Dette kan være å forfølge utviklingsspørsmål inn mot politikken, skape dialogfora for universitetenes og høyskolenes forskningsledere og koordinatorene, for veilederutdanning og veilederfora, samt for administrativt ansatte som jobber med for eksempel ekstern finansiering og kandidatenes prosjektadministrasjon.

Forskerskolen kan også være et forum for spørsmål om forskningsinfrastruktur, eksamensordning, kriterieutvikling med mer, samt sette *den norske modellen* i et internasjonalt perspektiv for å bistå utdanningsinstitusjoner med relevante

nettverk og informasjon. Dette kan skje i samråd med utdanningsinstitusjonene og Universitets- og høyskolerådets fagstrategiske enhet for kunst- design- og arkitekturfag (UHR-Kunst, design, og arkitektur).

Avslutning

Vårt demokratiske samfunn er organisert ut fra en idé om valgfrihet og folks mulighet til å sikte gjennom fragmenterte og valgfrie deler. Slik skoler vi inn i et system som tilsynelatende er basert på logikk og rasjonalitet. Tillit til det immaterielle, ikke-målbare og tilsynelatende meningsløse renner bort i elver av nytte- og produktivitetstenkning. Forskerskolens virksomhet bygger i stor grad på valgfrihet, personlig ansvar og engasjement. Betingelsene for dette settes politisk, men også av engasjement fra de tilknyttede utdanningsinstitusjonene, interne kulturer og forskningsmiljøer. Utdanningen blir hva du gjør den til. Et felles ansvar.

Slik investerer vi vår vilje og sult etter det ikke-gripbare, i det vi kaller innsikt og kunnskap. Misnøyen med, eller utilstrekkeligheten til, det rådende, er noe vi deler. All interesse er basert på en mangel: I fravær av... søker vi. Vi samhandler ved å ta oss rett til å projisere våre behov på det som skjer, mellom oss i kulturuttrykk eller i kunstneriske verk. Slik vokser vår integritet og verdighet. Det er et kunstsyn forskerskolen bør løfte frem i den politiske samtalen, og som kan rettferdiggjøre ekstra ressurser til den nysgjerrighetsdrevne kunstneriske forskningen. Aktiviteten til forskerskolen krever også utvikling av forskning ved utdanningsinstitusjonene, og viderekomne kunstneres vilje til å involvere seg. Dette krever en fortsatt god dialog, og at forskningen som presenteres, oppleves som relevant.

Et annet aspekt er doktorgradsutdanningens betydning for kunstens utvikling og samfunnsrelevans. Det er viktig at forskerskolen synliggjør kunsten som en mulig vei til den kunnskapen og innsikten vi ellers ikke kommer frem til. At aktiviteten viser hvordan kunst fungerer, bidrar til å utvikle vår kommunikative evne og til en dypere bevissthet om kunstens betydning for samfunnsutviklingen, som innovasjonsdriver og for demokratisk og kulturell utvikling. At det rett og slett er både morsomt, skremmende og helt nødvendig at kunsten finner sted i hverdagen vår, og uttrykker det som ellers ikke blir sagt eller gjort. Det er også viktig å ikke forenkle det komplekse, men å la visse deler av vårt kulturelle «samliv» være like komplisert, enkelt, problematisk eller bare lystbetont som det kan være.

Så lenge kunsten ikke hadde sin plass som kunnskapsfelt eller fullt utviklet utdanningsprogresjon, var samarbeid med det vitenskapelige samfunn den eneste muligheten til å få tilgang til ressurser, miljø og kontekst for forskning. Nå finnes det både forskerutdanning og forskning på kunstnerisk grunnlag, som en bekreftelse av samfunnets likestilling av kunst og vitenskap. Men det er fortsatt mange områder nasjonalt og internasjonalt hvor forskerskolen kan bidra til styrket infrastruktur.

Risikotaking i kunstnerisk samhandling er et standpunkt. Forskerskolen bør være et sted for risikotaking. Forskerskolen kan også være en pådriver for utvikling av utdannings- og forskningspolitikken integrering av kunstnerisk forskning, men også for utviklingen av kunst- og kunstnerpolitikken innen kulturpolitikken. Dette inkluderer en utviklet infrastruktur og finansiering av forskning.

Världen är stor. Den forskande konstnären representerar tänkandet, rörelsen och händelsen, som med sin presentation ger förgreningar långt ut (eller in) också i helt andra yttringar. Vi är viktiga aktörer i ny kunskapsutveckling!

